

Kortársak Simone Weilről

SIMONE DE BEAUVOIR:

Továbbra is alárendeltem a szociális kérdéseket a metafizikának és az erkölcsstannak: Minek az emberiség boldogságával törödni, ha nincs értelme létének?

E miatt a makacsság miatt nem tudtam hasznomra fordítani találkozásomat Simone Weillel. Bár az École Normale-ra készült, ugyanazokat a vizsgákat tette le a Sorbonne-on, mint én. Érdekelt, mert intelligenciájának nagy volt a híre, s különös ruhái is felhívták rá a figyelmet; a Sorbonne udvarán ballagott, Alain tanítványainak egész csoportja kísérte; katonazubbonya egyik zsebébe a *Libres propos* (*Szabad Szavak*), másikba az *Humanité* egy-egy példányát gyűrte be. Nagy éhínség pusztított Kinában, s azt mesélték, erre a híre zokogni kezdett: ezek a könnyek még jobban kikényszerítették tiszteletemet, mint filozófiai tehetsége. Irigyeltem azt a szívet, mely képes az egész világért dobogni. Egyszer sikerült a közelébe kerülnöm. Nem tudom már, hogy kezdődött a beszélgetés; metsző hangon kijelentette, egyetlen dolog számít ma a földön: a Forradalom, mely mindenkinek eleget ad enni. Én éppoly ellentmondást nem tűrően vágtam vissza, hogy nem boldoggá kell tenni az embereket, hanem meg kell találni létük értelmét. Végigmért: „Látszik, hogy még sohasem volt éhes” — mondta. Ennyiből állt minden kapcsolatunk. Megértettem, hogy rám ragasztotta a „spiritualista kis polgárlány” címkéjét, s ez éppúgy bosszantott, mint amikor régen Mademoiselle Litt ízlésemet gyermekkorommal magyarázta; véleményem szerint megszabadítottam magam osztályomtól: nem akartam más lenni, csak saját magam.

(S. de B.: *Mémoires d'une jeune fille rangée*, 1958. Magyarul: *Egy jóházból való úrilány emlékei*, Bp., 196.)

(Nagy Péter fordítása)

FRANCOIS MAURIAC:

Egyszer, a Sorbonne-on Simone de Beauvoir találkozott Simone Weillel; kiválóságuk azonban ismeretlen maradt egymás számára. A két Simone közül a zsidóként születettnek, annak, aki nem szerette a római egyházat s keresztység nélkül halt meg, *tárta föl magát egyszer Krisztus (ezt szó szerint ő maga mondja el)* és ezután Krisztusból és Krisztusért élt egészen haláláig. A másik Simone pedig, a heti háromszor áldozó, jámbor *Cours Désir*-növendék engesztelhetetlen s ádáz ellenség lett, ám nem kevésbé kell őt is csodálnunk és szeretnünk. Sokszor eltűnök én ezen.

Simone Weil *Füzetei*, II. kötet. Ugyanaz a kérdés ötlük föl bennem, mint Barres *Füzeteivel* kapcsolatban: érdemes volt-e olvasmányairól szóló jegyzeteit ömlesztve megjelentetni, hiszen ezek csak szerzőjük számára jelentenek valamit? Nem Gustave Thibon példája követendő-e a *Kegyelem és nehézkedési erővel*, aki posztumusz jegyzetek alaktalan sokaságából remekművet szűrt ki? Aggodalom, vagy fordítva: közöny és tunyaság hoz-e létre ilyen eredeti kiadásokat, melyeket ha szerzőjük még életében meglát, elképedne és elszomorodnék? Pascal rá a példa; de nála még egy áthúzott szó is sugárnyi csillagfény.

Mégis, mennyi fölfedezésem támadt Simone Weil második kötetében! Íme, ami megérintett, ami testem-lelkem ízületéig éget: „Sokan keresik úgy az Isten országát, mintha az mesterséges paradicsom volna, csak épp a legjobb a mesterséges paradicsomok között.” Egyedüli foltatlan örömeink: a vigasztalan kereszt, sötétben járó hit, könnyítés nélküli bűnbocsánat, aszályban járó oltárszentség, önmagunk teljes átadása azoknak, akik nincsenek kedvünkre. A vallásos természetű embernek a kegyelem állapotában minden örömet jelent, tehát minden gyanús is előtte. Mint a fősvény, hamis diribdarabokból szedjük össze kincsünket, ahogy golyót, közetet hord egybe nagy szakértelemmel a gyermek, és nincs anya, aki kijózanítaná ebből. Krisztus sem fog jobb belátásra bírni.

A következők váltak még hasznomra Simone Weilből: „A kik keresztény nevelésben részesültek, azoknál a lélek alacsonyabb részei kapcsolódtak a hithez, holott semmi joguk nem lenne rá”. S aztán így ír: „Azok számára, akiket szerek, véghetetlen tévedést okoz jelenlétem, mert létezőm ernyőjét tartom kö-

zékük és Isten közé.” Ahhoz az „alkalmatlankodó harmadikhoz” hasonlítja magát, aki két jegyes között áll és el kell távoznia, hogy azok valóban együtt lehessenek. És mi nemcsak hogy nem távozzunk el, de még saját örömlenket keresnénk azokban, akikre Isten meghívása vár! De ha valamikor szerettek bennünket, hánszor és hánszor léptünk Isten helyébe, hogy a csodálat tárgyai lehessünk!

Hogy Simone Weil igazán szeretett, azt eléggé tanúsítják a következő sorok: „Egy szeretett lény, aki éppen lemondana szeretetéről. Írtam neki. Elképzelhetetlen, hogy ne válaszoljon arra, amit magamnak mondtam el — az ő nevében.” A gyötrelmes szeretetnek micsoda tapasztalata ez! Aki sohasem foglalkozott a gondolattal, hogy ilyen levelet ír annak, akit szeret, hihetetlen csodaként fogta volna föl, ha megkapja! És sohasem kaptuk volna meg, ha nem szerettek volna olyannyira.

Simone Weil jól érzékelt, hogy a hamis keresztényekkel, az osztályt alkotó és a déli misére járó katolikusokkal szemben az ateisták pártján áll az igazság.

Miféle képtelenség Simone Weil ortodoxiájáról vitatkozni! Zsidó származásával, keresztiség nélkül hogyan lehetett volna ortodox? Csodálatos életben volt része, mert ismerte Krisztust, személyes megvilágosodásban volt része, ahogy azt az Egyház is vallja, olyan teremtményként, aki az Egyházon kívül született, s akiben az Egyház néhány vonása borzalmat ébresztett, és így a maga *credó*-jával nem vetett számot. De milyen mélyre jutott Jézus misztériumában! Élő cáfolat mindazoknak, akik szórul szóra veszik az „Egyházon kívül nincs üdvösség” formuláját! Többet ér Simone Weilhez hasonlóan az Egyház lelkéhez tartozni, mint a születés és szokás keresztényei esetében az Egyház testéhez.

Nem hinnünk kell Istenben, hanem szeretnünk kell Őt. Weil tisztán értette e lényegi nézeteltérést az ateistákkal szemben. Hogyan hinnének Istenben azok, akik nem szeretik Őt?

(F. M.: *Le nouveau bloc-notes*, 1958. X. 27. — Paris, 1961. 121. —; *Bloc-notes*, 1953. V. 14. — Paris, 1958. 26—28.)

NÉMETH LÁSZLÓ:

Simone Weil nevét Pilinszky Jánostól hallottam először. Az ő számára valószínűleg pótevangéliummá vált: igényességének öröm, hitének megerősítés. Később meg is ajándékozott az idézetgyűjteménnyel, melyet Thibon készített az elhalt lány írásaiból. Ez az ajándék s a verses ajánlás fölötté: (Ama kései tékozló remény, az utolsó már nem a földet lakja. Mint viharokba emelt nyárderű, felköltözik a halálos magasba) — nyomatékos figyelmeztetés volt, hogy el kell mélyednem benne, milyen fontosnak tartja, hogy elolvassam. Minthogy olyan ember biztatott rá, aki a maga vallásosságáról néhány szóban többet mondott s hitelesebben, mint bárki más, s aki az én vallásos élményeim határait is ismerte, kötelességemnek éreztem, hogy kedves szerzőjében, ha késve is, elmélyedjek. (...)

Ha rajtam állna, hogy a Gustave Thibon közel ezer tételből álló válogatását pedagógiai célra tovább szűrjem, az ő negyven fejezete helyett (melyeknek ilyen címei vannak, mint az Ürtöltő képzelet, a Visszateremtés (*décreation*), a Távolság a szükséges s a jó közt, Tisztító ateizmus) három kevésbé finoman tagolt fejezetbe gyűjteném anyagom. Az első arról szólna, hogy a pesanteur (nehézkedés) törvényei közt hánykolódó lélek milyen tehetetlen az emberi élet legállandóbb járulékaival, a szenvedéssel, a balsorssal s a halál gondolatával szemben, s hogy amivel föléljük igyekszik kerülni, még a vallás vigasztalása is, mennyire képzelt és hazug. Ez a fejezet Simone Weil rendszerének tán legértékesebb része, a lélektan. A második fejezet arról gyűjtene idézeteket, hogy kell azt a bizonyos űrt, mely a természetfölöttit életünkbe szívja s minden megoldatlan gondunkra megoldást ad, élnünk önkéntes megsemmisítésével, az elszakadással lelkünkbe létrehozunk. Ez Simone Weil rendszerének etikája, melyet más indoklással én is vállalhatok. A harmadik magáról a természetfölöttiről szólna, a klorofillokról, mely a fényből csinál az élet éhségének táplálékot; az lenne, ez lehetne Simone Weil metafizikája, ahová csak az követheti őt, akinek a világból kizárt másvilágba élményen alapuló bejárása van. (...)

Ez persze csak vázlata annak a „huszadik századi” buddhista kereszténységnek, amely nemcsak vilásképe zord realizmusában huszadik századi, de abban

az erőfeszítésben is, amely az igazságot a fölülelemkedés vágyával egyeztetve, új nomenklatúrából épít üdvözülés számára lépcsőket s korlátot. A rendkívüli szellemi erőt, amelyeket ez a fiatal lány eközben kifejt, nem is a gerincét képező gondolatmenetén, mint inkább leágazásain, a problémák szélességén érzem, amelyeket érint; rövid verdiktjeinek meglepő tájékozottság s lényegbe menő ítélő erő adja a hitelt. (...)

(Németh László: *Olvasónapló, 1968—69. Tiszatáj, 1977/2. 16—21. kihagyásokkal.*)

WITOLD GOMBROWICZ:

L. mérnök egy bizonyos katolikus egyesület összejövetelére hívott. Mintegy húszan lehettek és egy pap volt velük. Rövid ima után L. saját fordításában — megítélésem szerint igen jó fordításban — Simone Weil-szövegeket olvasott fel. Ezt aztán beszélgetés követte.

Mint a hasonló összejöveteleknél általában, meghökkentett az ilyen jellegű vállalkozás kétségbeejtő gyakorlatiassága. Simone Weil súlyos, tömör, belső élményekkel telített; gondolatainak jelentős részéhez többször vissza kell térni — volt-e, aki közülük csak úgy röptében megértette gondolatait, aki azonosult velük, aki emlékeztetőbe zárta mindegyiket? És akkor is, ha megértette...

Az eszmecsefe olyan volt, akár a többi, hozzá hasonlóan mindennapi kenyérré vált beszélgetés, mely már senkit nem ajz föl. Mégis, úgy vélem, olyan helyzetbe kerültem, melyről Shakespeare szavai jutnak eszembe: „Van ám bennem valami veszélyes, / melytől óva intelek.”

Tévedés, hogy mindannyian hasonlók vagyunk és a másiktól bárki beszélhet. Simone Weil kevésbé csiszolt szellemű, bizonyára éretlenebb lelkeségű emberek kezébe jutott, s így ügyetlenül magasztos és rendkívüli lényé formálódott. Szegényes és igénytelen fejtegetések váltogatták egymást, és közben senkinek nem jutott eszébe, hogy nem érti mit beszél, s egyáltalán, joga sincs nagyon miről beszélni.

Legmelegebb az volt, hogy akik Weil lényét nem is értették, nem is ragadták meg, kollektív bölcsességük magasából lekicsinylően értelmezték azt, aki gondolkodásra készítette őket. Az igazság birtokosának tartották magukat. Ha történetesen Szókratész jelent volna meg a teremben, úgy bántak volna vele, mint egy paprikajancsival, aki megkeresztetlen... S akinél mindent jobban tudnak.

Az a mechanizmus, mely az egyszerű embereknek lehetővé teszi, hogy kikerülhessék a magasabb rendűvel való egyéni szembesülést, számomra az erkölcsatlansággal egyenlő.

(W. G.: *Tagebuch, 1953. Günther Neske, Pfullingen, 1961. 50—51.*)

(MIHÁLYI ZSUZSA fordítása)

ALBERT CAMUS:

Olvassuk csak el Simone Weil írásait a gyári munkásság helyzetéről. (A munkások helyzete — *La condition ouvrière* — Gallimard) és meglátjuk, hogy a morális kielégületlenség és a hallgatólagos reménytelenség milyen fokára emelkedett a munka racionalizálása. Simone Weilnek igaza van, mikor azt állítja, hogy a munkásság helyzete kétszeresen embertelen, először pénz, másodsor méltóság híján. A teremtő munka, amire az emberek vágyakoznak, még ha gyengébben fizetnék is meg, nem fokozná le az életet. Az ipari szocializmus a munkáshelyzetet lényegileg nem sokat változtat, s benne csak a munka termelésének és szervezésének alapjait érinti, melyet persze másként állít be. A munkásoknak csupán történelmi igazságszolgáltatást nyújtott, olyan értékűt, mint amilyen égi boldogságot ígérnek a gyötrelmek közt haldoklónak; a teremtés örömeiben soha nem részesítette őket. Ha ilyen szinten nézzük, a társadalom politikai formája nem kérdés többé, de egyszeriben kérdéses a technikai civilizáció krédója, amelytől a szocializmus és a kapitalizmus egyaránt függ. Azok a gondolatok, melyek ezt a kérdést nem képesek előbbre vinni, alig érintik a munkásság szerencsétlenségét. (...)

Elképzelhetetlen Európában újjászületés, mely ne vetne számot azokkal a követelményekkel, melyeket Simone Weil meghatározott.

(A. C.: *L'homme révolté, Paris, 1951. 267—268.*)

(R. J. fordítása)